

Handlingsplan for bærekraftig reisemålsutvikling i Lofoten.

Destination Lofoten 2018-2020

Vågan
kommune

Vestvågøy
kommune

Flakstad
kommune

Moskenes
kommune

Værøy
kommune

Røst
kommune

Forord

Handlingsplanen for Bærekraftig reisemålsutvikling i Lofoten er en omfattende plan med mål som omhandler hvordan Lofoten samlet skal ta tak i konkrete utfordringer og jobbe målrettet for at Lofoten skal bli et mer bærekraftig reisemål. Planen skal også sikre at Lofoten kvalifiserer for merket Bærekraftig reisemål innen 2020.

Handlingsplanen bygger både på Masterplanarbeidet fra ord til handling, behovskartlegging på reisemålet høsten 2017 og GAP-analyse med utgangspunkt i Standard for bærekraftig reisemål (innovasjon Norge 2017). Dette er en standard som består av 42 kriterier og 104 indikatorer for bærekraftige reisemål. Handlingsplanen legger dermed grunnlaget for fase 2 (hovedprosjekt) i arbeidet med å kvalifisere for Merket for bærekraftig reisemål. Planens omfang gjør at det ikke er forventet at alle mål og foreslåtte tiltak skal være gjennomført innen prosjektperioden på to år.

For å prioritere hvor man skal starte, er det avgjørende at fase 2 innledes med en oppstartsamling med involverte aktører.

Planen har et langsiktig perspektiv. Målet er å involvere bredt for å oppnå kontinuerlige forbedringer innen de 10 prinsippene for bærekraft. Handlingsplanen er gjeldene for destinasjonsselskapet Destination Lofoten og for kommunene Vågan kommune, Vestvågøy kommune, Flakstad kommune, Moskenes kommune, **Værøy kommune** og Røst kommune, samt for Lofotrådet.

Det er gjennom prosessarbeid og innspillmøter med aktører fra næring, kommuner og frivillige utarbeidet seks hovedmål/tiltaksområder for bærekraftig reisemålsutvikling i Lofoten. Under disse hovedmålene er det skissert en rekke delmål.

Det er også foreslått en rekke konkrete tiltak tilhørende hvert hovedmål. Tiltaksforslagene ligger som vedlegg bakerst i planen. De tiltakene som er knyttet direkte til Standard for Bærekraftig reisemål og kvalifisering for merket, er merket med grønt i forslag til tiltak.

Innhold

Bakgrunn og overordna mål	3
Prosjektorganisering Bærekraftig reisemål Lofoten	4
Hvordan jobbe med bærekraftig reiselivsutvikling?	5
10 prinsipper for bærekraftig reiseliv.....	5
Bred forankring og involvering.....	6
Veien til Merket for bærekraftig reisemål	6
6 tiltaksområder for et bærekraftig reisemål.....	7
1. Bevare og sikre god bruk av natur, kultur og attraksjoner.....	8
Delmål:	8
2. Redusere miljøbelastningen.....	9
Delmål.....	9
3.....	10
4. Videreutvikle helårlig reiseliv	11
Delmål.....	11
5. Styrke kompetansen om reiseliv.....	12
Delmål.....	12
6. Rigge reisemålet for fremtiden	12
Delmål:	12
Forslag til tiltak innenfor målområdene, inkludert liste med undersøkelser og kartlegginger	13

Bakgrunn og overordna mål

Denne handlingsplanen springer ut av kartlegging av behov gjort i Destination Lofotens forprosjekt til bærekraftig reisemålsutvikling i Lofoten høsten 2017, GAP-analyse basert på kriterier og indikatorer i Standard for Bærekraftig reisemål (Innovasjon Norge 2017) og Strategiplan Lofoten som reisemål 2017-2022 som er basert på Masterplan Lofoten fase 3, Fra ord til handling.

I tillegg til mål om å kvalifisere for Innovasjon Norges merke for Bærekraftig reisemål, har utformingen av denne planen som mål å danne grunnlag for et helhetlig og koordinert arbeid med bærekraftig reisemålsutvikling i Lofoten. Beslutningen om å jobbe systematisk og aktivt med bærekraft er et resultat av at Lofoten i stor grad har lyktes med å trekke til seg turister, men ikke vært godt nok forberedt på å håndtere veksten. I tillegg til at mengden besøkende har økt de senere årene, har også turistene endret atferd. Stadig flere gjester ønsker å oppleve det Lofoten de har sett i sosiale medier i form av fjellturer, toppturer, fisketurer og havsafari i spektakulær natur. I tillegg har også lokalbefolkningen i økende grad tatt i bruk naturen til rekreasjon. Sammen har dette både ført til økt slitasje og forsøpling på de mest utsatte «hot-spotene» og manglende infrastruktur som parkeringsplasser, sanitæranlegg og avfallshåndtering og økt risiko for ulykker. Det er også signaler som tyder på en gryende misnøye blant deler av lokalbefolkningen. Behovet for tilrettelegging og besøksforvaltning har kommet til uttrykk både i lokale, nasjonale og internasjonale medier. De siste par årene er det satt i gang en rekke tiltak både av kommunene, Lofoten avfallsselskap, grunneierforeninger, Nordland fylkeskommuner og frivillige lag og foreninger. Det er fortsatt stort behov for tiltak og ikke minst koordinering av alle gode krefter.

Et målrettet og koordinert arbeid med å bevare natur, kultur, sosiale verdier og lokalsamfunn er både viktig for lokalsamfunnene i Lofoten, og for å sikre omdømmet til merkevaren Lofoten, en av de sterkeste merkevarene innen norsk reiseliv i dag.

Undersøkelsen *Evaluering av Bærekraftig reisemål* utført av Vista analyse i 2016 på oppdrag av Innovasjon Norge, viser at 71 prosent av utenlandske turoperatører mener at det vil være økt etterspørsel etter bærekraftige destinasjoner de neste 5 årene. Turoperatører og kunder stiller større krav, og fokus på bærekraft vil bli en forutsetning for utvikling og lønnsomhet. For å sikre økonomisk bærekraft og verdiskaping må kvalitet i alle ledd stå sentralt i utviklingen.

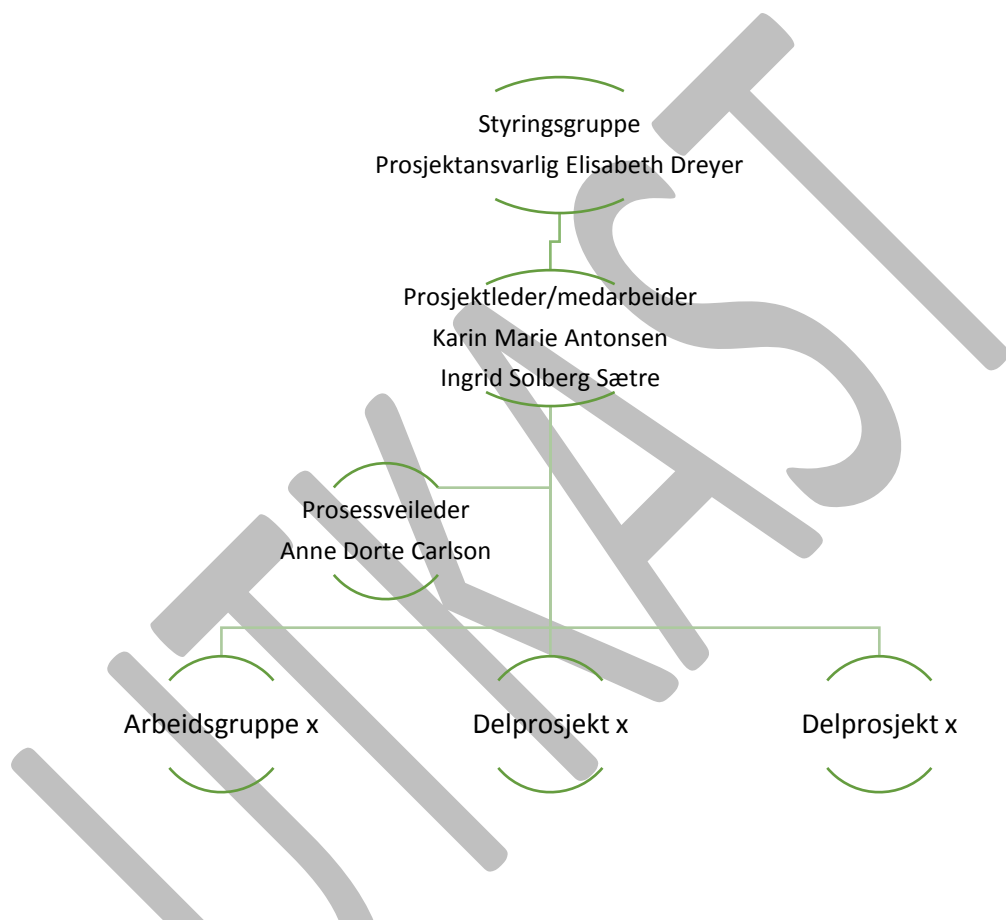
Overordna mål for bærekraftig reisemål Lofoten

Skape en bærekraftig reiselivsutvikling hvor reiseliv og kommuner samarbeider om å sikre at Lofoten for alltid vil være verdens vakreste øyrike for både besøkende og lokalsamfunn!

At alle som besøker Lofoten skal møte et ekte Lofoten med ren natur, berikende opplevelser og levende lokalsamfunn!

Prosjektorganisering Bærekraftig reisemål Lofoten

Destination Lofoten er prosjekteier. Til å bistå arbeidet med å kvalifisere for merket Bærekraftig reisemål har Destination Lofoten (DL) knyttet til seg prosessveileder Anne Dorte Carlson (Occasio Consulting). Carlson er sertifisert veileder innenfor merkeordningen til Innovasjon Norge og har bidratt i prosessen på mange av reisemålene. Ingrid Solberg Sætre fra Mimir og Karin Marie Antonsen fra Nordlandsforskning er med som henholdsvis prosjektmedarbeider og prosjektleder for å gjennomføre forprosjektet. Prosjektleder for hovedprosjekt vil tilsettes av Destination Lofoten når hovedprosjekt innvilges. Organiseringen av forprosjektet er som følger:

Styringsgruppe for Bærekraftig reisemål Lofoten:

- Monica Kleffelgård Hartvigsen, Lofoten avfallsselskap (LAS)
- Hege Anita Eilertsen, Museum Nord og styremedlem DL
- Lillian Rasmussen, Lofotrådet
- Kristian Getz, XX Lofoten og styremedlem DL
- Peter Andresen, Lofoten Friluftsråd
- Svein Helland, styreleder DL
- Ann-Heidi Hansen, NFK Besøksforvaltning (observatør)
- Innovasjon Norge Nordland (observatør)

Hvordan jobbe med bærekraftig reiselivsutvikling?

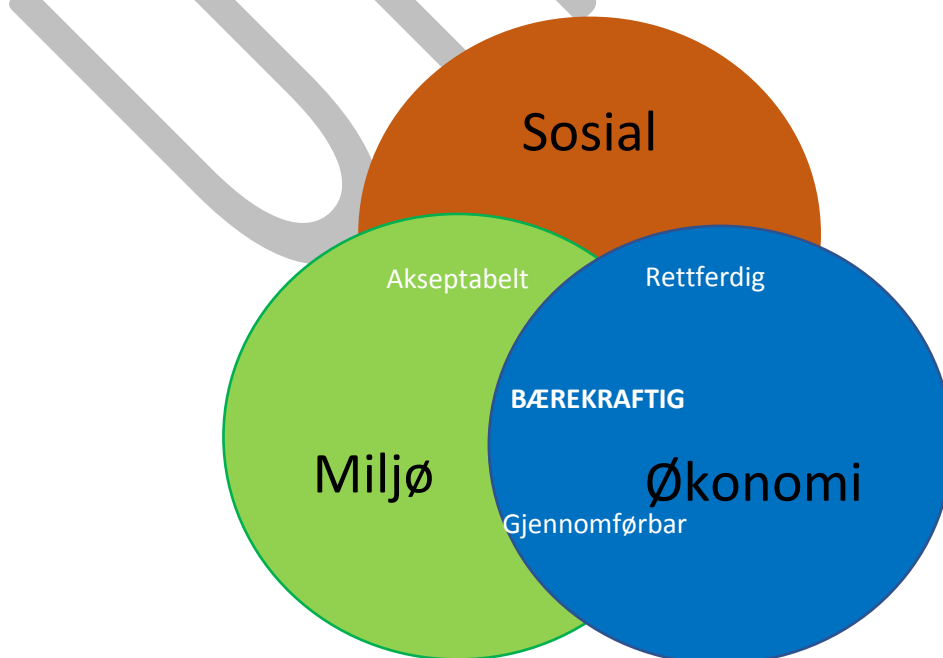
Destination Lofoten (DL) besluttet etter medlemskonferansen februar 2017 å gå i gang med å kvalifisere for Merket for bærekraftig reisemål. Våren 2017 fikk DL innvilget forprosjekt fra Innovasjon Norge. I forprosjektfasen skal Destination Lofoten, i tillegg til å utarbeide denne Handlingsplan for bærekraftig reisemålsutvikling, avklare status på reisemålet i dag i lys av de 10 prinsippene for bærekraftig reiseliv.

10 prinsipper for bærekraftig reiseliv

En bærekraftig reisemålsutvikling kan forstås som et reiseliv som utvikles på en slik måte, og i en slik skala, at aktiviteten kan opprettholdes over tid uten å skade miljøet den eksisterer innenfor, med tanke på både natur, kultur og lokalsamfunn, og samtidig være lønnsom.

For å understreke at bærekraftig utvikling handler om både natur/miljø, samfunn og økonomi, fremstiller man gjerne bærekraft som en treenighet hvor alle tre enhetene berører hverandre og hvor alle tre beina er like viktig for å beholde likevekten.

Bred forankring og involvering

Handlingsplanen er utviklet med utgangspunkt i både de 10 prinsippene for bærekraftig reiseliv og utfordringer og behov som er identifisert spesifikt for Lofoten. Målområdene tar også utgangspunkt i Masterplanarbeidet og Strategiplan for Lofoten som reisemål 2017-2022. Planen er i tråd med Nordland fylkeskommunes Strategi for reiseliv- og opplevelsesnæringer i Nordland 2017-2021, som også tar utgangspunkt i de 10 prinsippene for bærekraftig reiseliv, og Veikartet Mot et bærekraftig reiseliv fra reiselivsnæringen i Norge.

Innspill til handlingsplanen har kommet gjennom en rekke medvirkningsprosesser:

- Styret i Destination Lofoten sin strategisamling i oktober og styremøte i desember, 2017
- Fremlegg for Lofotrådet, oktober 2017
- Informasjon om prosjektet gjennom lokalavisene høste 2017
- Medvirkningsprosess under opplevelseskonferansen i Svolvær, oktober 2017
- Fremlegg for styringsgruppa 30. oktober og for gjennomlesing desember
- Medvirkningsprosess på reiselivslunsj på Leknes, 15. november
- Fremlegg Lofotrådet, desember 2017
- Styringsgruppemøte i prosjektet oktober 2017 og januar 2018
- Samtaler med kommuner, januar 2017
- Vedtak om aktivt bidrag i kommunestyrene i Lofoten 1. kvartal 2018

Veien til Merket for bærekraftig reisemål

Basert på denne handlingsplanen og rapport som besvarer Standardens 42 kriterier og 104 indikatorer om statusen på Lofoten som reisemål i dag, vil Lofoten søke om hovedprosjekt fra Innovasjon Norge for å besvare Standarden og for å koordinere og lede iverksettelsen av handlingsplanen. Det viktigste suksesskriteriet for å lykkes med bærekraftig reiselivsutvikling er at alle gode krefter spiller på lag. Aktuelle samarbeidsaktører er Destinasjonsselskapet, kommunene i Lofoten, medlemsbedriftene, Nordland fylkeskommune, Lofoten friluftsråd, Lofoten reiselivsfagskole, Statens vegvesen, Lofoten avfallsselskap, grunneiere, næringsforeninger, FoU-aktører som Lofoten Matpark, SALT og Nordlandsforskning, Røde kors, Lofoten turlag, LofotenMat og andre frivillige lag og foreninger. Listen er ikke uttømmende. Det vil settes ned arbeidsgrupper for hvert av de seks tiltaksområdene.

Arbeidet med bærekraftig reisemålsutvikling er langsiktig. Gjennom hovedprosjekt er det viktig å beslutte plan for hvordan arbeidet med bærekraftig reiselivsutvikling skal drives videre etter at Lofoten er kvalifisert for merket og selve prosjektet er avsluttet. Oppgavene omfatter koordinering/tiltaksarbeide, besvare av årlige indikatorer i henhold til standarden og remerking hvert 3 år.

6 tiltaksområder for et bærekraftig reisemål

Handlingsplanen er organisert med seks målområder med tilhørende delmål og tiltak:

6 målområder for bærekraftig reismål Lofoten

- 1. Bevare og sikre god bruk av natur, kultur og attraksjoner*
- 2. Redusere miljøbelastningen*
- 3. Sikre Lofotens omdømme og gjøre det lett for gjest å handle i tråd med bærekraftprinsippene*
- 4. Videreutvikle helårlig reiseliv*
- 5. Styrke kompetansen*
- 6. Rigge reisemålet for fremtiden*

Under hvert av de seks hovedmålene er det skissert behov/utfordringer og delmål. Det er også skissert forslag til tiltak og undersøkelser (se vedlegg bakerst). Alle tiltak som er knyttet til kriterier i Standard for bærekraftig reisemål er farget grønn i tabellene. Kriterier er oppgitt i samme kolonne som tiltak for lett å gjenfinne dem i standarden. Kartlegginger og undersøkelser som er nødvendige for å oppnå merket Bærekraftig reisemål er markert med blå farge i tabellen. For hvert tiltak er det foreslått hvilke aktører som kan være ansvarlig/delaktig i å utarbeide og iverksette det enkelte tiltaket. Forslagene til aktører er delvis basert på organisering i pågående prosesser, som for eksempel Nordland fylkeskommunes besøksforvaltningsprosjekt, Lofoten avfallsselskap prosjekt Clean up Lofoten og tilstedeværelsen av Lofoten reiselivsfagskole og Lofoten friluftsråd i regionen.

De seks målområdene i handlingsplanen er delvis overlappende, og noen av tiltakene som er foreslått er dekkende for flere av målområdene. Planen må derfor leses og brukes i sin helhet. Handlingsplanen er langsiktig og alle tiltakene ansees som viktige. Det vil allikevel være behov for en prioritering basert på krav for å kvalifisere til merket for Bærekraftig reisemål og identifiserte behov og utfordringer. Prioriteringen vil skje i starten av hovedprosjektet.

1. Bevare og sikre god bruk av natur, kultur og attraksjoner

De senere årene har det vært økt fokus på at Lofoten ikke har vært godt nok rustet til å håndtere veksten i reiselivet og gjestenes endra atferd mot mer naturbaserte aktiviteter både på egenhånd og i grupper. Konsekvenser som det har vært pekt på er mangelfull tilrettelegging og slitasje på både natur- og kulturlandskap i Lofoten. Dette er et omfattende tiltaksområde som handler om hvordan Lofoten skal bevare natur og kultur ved å styre og regulere bruk gjennom **offentlig regulering** (kommunedelplaner osv.) og **fysisk tilrettelegging** (stier, skilting, parkering, camping, informasjon).

Delmål:

1. Spre og styre bruk av natur og kultur til tilrettelagte områder gjennom besøksforvaltningsstrategi som inkluderer
 - 1.1. å jobbe frem langsiktige mål og planer for hvordan ta vare på kjerneverdiene i landskap, kulturmiljø og attraksjoner regulering og tilrettelegging, skilting, merking og vedlikehold
 - 1.2. å jobbe frem planer for tydelig kommunikasjon i markedsføring og informasjon ut mot gjester (se kommunikasjonsplan tiltaksområde 3)
2. Utvikle tilstrekkelig infrastruktur (skilting, parkering, toaletter, renovasjon etc.) rundt sentrale utfartssteder og attraksjoner, og sørge for at toaletter, parkeringsplasser og avfallspunkter er åpne og tilgjengelige hele året.
3. Bidra til at tilrettelegging og infrastruktur (skilting, mekring) bygger opp under merkevaren Lofoten. (eget prosjekt) og at Lofoten sees som en region i utforming av skilt og kommunikasjonsplan.
4. Involvere reiselivsnæringen i arbeidet med kommunale planer.
5. Vurdere søknad om en eller flere nasjonale turiststier i Lofoten.
6. Øke fokus på kultur og attraksjoner utenom naturområdene i markedsføringen.
7. Ivareta ulike natur- og kulturlandskaps fysiske og visuelle sætrekk, inkludert dyreliv (C2-1).

2. Redusere miljøbelastningen

De siste årene har man i Lofoten opplevd utfordringer rundt avfallshandtering. Dette tiltaksområdet handler om effektive og synlige **tiltak** både i bedrifter og kommuner og må sees i nær sammenheng med tiltaksområde 1. Målområdet handler også om holdninger.

Delmål

1. **Avfallshandtering og sortering:** Sikre god avfallshåndtering i reiselivsnæringa, blant utleiery, fritidsboliger og kommuner.
2. **Redusere utslipp:** Jobbe for reduserte utslipp i næringen og kommunene, og synliggjøre tiltak som er gjort.
3. **Sertifisering:** Øke antall miljøsertifiseringer og kvalitetsstempel i næringen, kommunene og på arrangement, samt øke andelen av bedrifter som leverer høy miljøstandard. Dette vil være et viktig tiltak for å løse utfordringer knyttet til aktører som ikke holder ønsket standard hva sikkerhet, kunnskap og hensyn til natur og miljø angår, og som står i fare for å utkonkurrere seriøse aktører på pris.
4. **Kollektivtrafikk:** Jobbe for å sikre godt kollektivtilbud for gjester som reiser uten bil og oppfordre til å reise kollektivt.
5. **Aktiv cruisepolitikk:** Begrense negative miljøkonsekvenser av cruise og følge opp samarbeid med andre cruisehavner om miljøvennlige løsninger

3. Sikre Lofotens omdømme blant gjester og lokalsamfunn og gjøre det enkelt for gjest å handle i tråd med bærekraftprinsippene

Det er et mål å unngå negativ omtale knyttet til Lofotens reiseliv både blant lokalbefolkningen og i media. Det er også et mål at lokalbefolkningen i Lofoten skal være positive til reiselivsnæringen og oppleve turismen som en mulighet og ikke en trussel. Dette tiltaksområdet skal bidra til å sikre omdømmet gjennom å utvikle gode rutiner for kommunikasjon. Tiltaksområdet henger nært sammen med både hovedområde 1 *bevare natur, kultur og attraksjoner* og område 5 *kompetanse*.

Delmål:

1. Bli mer aktive og systematiske i **kommunikasjonen mot og involvering av** gjester, lokalbefolkning og omverden og **ta tilbakemeldinger** fra gjester og lokalbefolkning på alvor
2. **Synliggjøre gode tiltak** som viser at vi jobber med å ta godt vare på Lofoten
3. Styrke **vertskapsrollen**, spesielt blant sesongansatte, for å forstå Lofoten og veilede gjestene
4. **Sikre det autentiske**: Ta vare på og formidle det unike, ekte og levende Lofoten, og være tydelig på hva Lofoten skal være
 - a. Utvikle tiltak for å sikre fiskeri som næring, kulturbærer og attraksjonskraft, inkludert ivaretagelse av kulturlandskapet
 - b. Støtte opp om utviklingen av Skrei
5. **Gjøre det lett å handle riktig** ved å **kommunisere tydelige forventninger til gjest** (code of behaviour/conduct)
6. **Sikre god informasjon** ved innfallsporene i Lofoten
7. Nå frem med **kulturelt tilpasset** informasjon som turister kan finne lett frem til *før* reisen

4. Videreutvikle helårlig reiseliv

Dette målområdet handler om å sikre **økonomisk bærekraft** for bedriftene gjennom fortsatt **målrettet produktutvikling og strategisk markedsføring** for ønska kundesegmenter i ulike sesonger. Målområdet sammenfaller med Strategiplan for Lofoten og arbeid som er gjort gjennom blant annet bedriftsnettverket Lofoten Winter. Et helårsåpent reiseliv vil også skape en **mer stabil arbeidsstokk**. Dette gir både flere helårlige/permanente arbeidsplasser med **økt tilflytting til regionen og økt kompetanse i næringa**. Det er også et mål at økt satsing på skulder- og vintersesong skal bidra til å minske trykket på sommeren gjennom større spredning av trafikken året rundt. Satsingen vil derfor både bidra til økonomisk bærekraft og levedyktige bedrifter, og til bærekraftige lokalsamfunn.

Delmål

1. **Produktutvikling og opplevelsesdesign:** Utvikle arrangementer, opplevelser og produkter for andre årstider enn sommeren
2. **Styrke strategisk segmentering og markedsføring** av produkter og opplevelser for ulike sesonger og segmenter.
3. **Være tilgjengelige:** Gjøre det mulig å være individuelt reisende i lavsesong og høytider
4. **Være bevisst sesongenes muligheter og utfordringer:** Finne styrker og utfordringer ved de ulike årstidene og løse/informere om problematikk knyttet til ulike sesonger

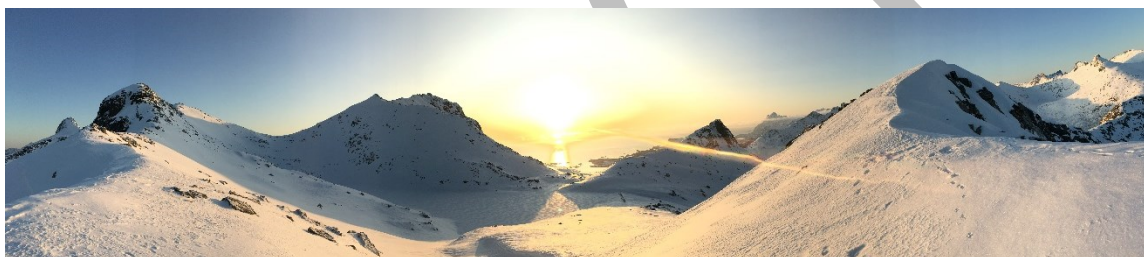

5. Styrke kompetansen om reiseliv

Dette tiltaksområdet handler om å sikre kunnskap for å møte dagens og morgendagens muligheter og utfordringer som **internasjonalt reisemål** hva både miljø og lokalsamfunn, sikkerhet, internasjonale gjester og operatører og markedets forventninger angår.

Delmål

1. Øke kunnskapen om **miljøledelse, vertskap, kulturforståelse, sertifisering og bærekraft**
2. Øke andelen sertifiserte guider og bedrifter
3. Sikre grunnleggende/overordna kunnskap om reiselivsnæringen i alle ledd innenfor næringa og i kommunene (ansatte og politikere)
4. Øke rekrutering av lokal ungdom inn i reiselivsnæringen
5. Utvikle reisemålet i tråd med kunnskap om gjestenes ønsker, behov og oppfatning av Lofoten som reisemål og i tråd med bærekraftprinsippene

6. Rigge reisemålet for fremtiden

Dette tiltaksområdet omhandler hvordan Lofoten som reiselivsdestinasjon skal organiseres for å være rustet for fremtiden.

Delmål:

1. Utvikle et selskap med tilstrekkelig økonomi og kompetanse til å kunne ta rollen som destinasjonskoordinator og pådriver for helhetlig og bærekraftig reisemålsutvikling på lang sikt (Kriterium E9-1).
2. Jobbe målrettet og langsiktig med bærekraftig reisemålsutvikling.
3. Utvikle modell for fellesgodefinansiering, inkludert betalingsløsninger og fordeling av ansvar
4. Bygge kompetanse lokalt og sikre lokal styring og utvikling av Lofoten.
5. Sikre at reiselivsstrategien og bærekraftig reisemålsutvikling er forankret i kommuner og lokalsamfunn.
6. Vurdere etablering av «Destinasjonsservice» med tydelig rolleavklaring mellom destinasjonsselskap, kommuner, fylkeskommune og andre aktører.

Vedlegg 1:

Forslag til tiltak innenfor målområdene, inkludert liste med undersøkelser og kartlegginger

Grønn farge signaliserer at tiltaket er knyttet til kriterier og indikatorer for å kvalifisere til merket for Bærekraftig reisemål. Lys blå farge viser undersøkelser/kartlegginger knyttet til kvalifisering for merket.

Hovedområde 1. Bevare og sikre god bruk av natur, kultur og attraksjoner				
Tiltak Kriterium	Innhold	Tids-ramme	Aktuelle ansvarlige	Aktuelle medvirkende
1 C1-1 C3-2	Utarbeide oversikt over natur- og kulturlandskap og attraksjoner som er og kan være av særskilt interesse for reiselivet	2018-2019	Destination Lofoten	Lofoten friluftsråd, NFK, kommunene, museene, grunneiere
2 C1-2 C3-3	Utvikle helhetlige og koordinerte planer for bruk og formidling av natur- og friluftsområder og kulturområder som er av interesse for reiselivet. Inkludert i dette ligger planer for tilrettelagte stier, parkering, sanitæranlegg, camping, bobiler osv.). Planene skal bidra til å minimere uønsket belastning, og til reiselivets bevaring og formidling av kulturarv.	2018-	Kommuner Lofoten Friluftsråd NFK Grunneiere DL	NFK (Besøksforvaltningsprosjektet) og museene
3 C1-2 D6-1	Involvere aktører og lokalbefolkning i planarbeid som angår bruk og tilrettelegging av natur og kultur	Løpende	Lofoten Friluftsråd Kommuner DL	NFK (besøksforvaltningsprosjektet)
4 C3-2	Vurdere behov, utforme og iverksette turrute-plan for Lofoten, inkludert plan for vedlikehold. Bruke eksisterende skiltmal for Lofoten (basert på nasjonal skiltmal) ved merking av varierte turer. Iverksette nødvendig tilrettelegging.	2018-2019 (påg. prosjekt)	Lofoten Friluftsråd	Kommunene Turlag Grunneiere
5 D8-3	Vurdere universell utforming av enkelte stier/turer og fasiliteter	2018	Lofoten Friluftsråd + kommuner (folkehelse)	
6 C3-2	Utvikle og formidle helhetlig oversikt over tilrettelagte turer i Lofoten (turstier, vanskelighetsgrad, fasiliteter).	2019	DL + kommuner	Lofoten friluftsråd, NFK
7 C4-8	Kartlegg behov, sikre finansiering og sørge for tilstrekkelig infrastruktur (parkering, toaletter, renovasjon, tømmestasjoner etc) rundt sentrale	Løpende	Kommuner Vegvesen LAS NFK	DL

	utfartssteder, samt jobbe for å sikre helårlig tilgjengelighet			
8 C2-1	Arbeide aktivt for at det tas hensyn til landskapets fysiske og visuelle integritet ved gjennomføring av bygg og anleggstiltak.	Løpende	DL Kommuner Utbyggere	
9 C1-1 C2-1	Fortsette arbeidet med Friluftsforskrift for Lofoten og fylle den med innhold. Inkludere bevaring av kulturressurser i forskriften	2018-2019	Kommuner og Lofoten friluftsråd	
10 C1-1 C1-2	Ta utgangspunkt i Kulturminneplan for Lofoten og lage kultur- og kulturminneguide.	2019	DL	NFK, kommunene + museene
11	Bidra aktivt for utvikling av det lokale mattilbudet (C1-3).	Løpende	DL	LofotenMat
12 D8-2	Etablere kontakt med sammenlignbare destinasjoner for å se på utfordringer knyttet til å selge autentiske og levende kultur (gamle bygg, fiskebruk, gårdsbruk etc) og barrierer mht. reguleringer, brannforskrifter etc.	2020	DL	NFK (Kulturminner i Nordland) Kommunene
13	Prioritere minst 3 stier i hver kommune for nasjonal skiltstandard – tenke variert vanskelighetsgrad og fysisk tilrettelegging (klopping, steinsetting etc.)	2018	Kommuner Lofoten Friluftsråd	Invitere til åpen innspillsrunde
14	Kommunisere og oppfordre gjester til å delta på organiserte turer med guide, og til bruk av museene	Løpende	DL	

Hovedområde 2: Redusere miljøbelastningen				
Tiltak Kriterium	Innhold	Tids-ramme	Aktuelle ansvarlige	Medvirkende
Fokus avfallshandtering i Lofoten:				
16 C4-9 C4-10	Jobbe for at medlemmer og andre aktører i reiselivsnæringa kildesorterer avfall på minst tre fraksjoner	2018-2019	LAS (Iris, Østbø) DL	Medlemmer Kommuner
17 C4-8	Bidra til utvikling av gode rutiner for avfallshandtering for fritidsboliger og AirBnB-utleiery	2018-2019	LAS (Iris, Østbø) DL	Utleiere
18 C4-8	Kartlegge behov og etablere nok avfallspunkter, tømmestasjoner for bobil og toaletter	2018-2020	LAS, kommuner NFK, Vegvesenet	DL
19 C4-1 C4-5	Motivere reiselivsbedrifter til sertifisering og miljøledelse som inkluderer energibesparende tiltak	2018-2019	DL	Medlemmer
20 B4	Fronte sertifiserte virksomheter/medlemmer i utvalgte markedstiltak og på nett etc.	2018-2019	DL	
21	Vurdere etablering av fond for refusjon av kostnader ved miljøtiltak og pris for årets miljøreiselivsbedrift. (B4)	2019	DL	Kommunene
22	Vurdere utvikling og ta i bruk felles, gjenkjennbare symboler for avfall for hele reiselivsnæringen/kommunene	2019-2020	LAS	DL Kommunene
23	Vurdere etablering av lærings- og delingsarena hvor nye kan lære av de som er sertifisert (ambassadører)		DL	
Fokus kollektivtrafikk og transport				
24 C4-4	Jobbe aktivt for å bedre kollektivtilbud for gjester uten bil (inkludert flybuss) og oppfordre gjester til å reise kollektivt	Løpende	DL	NFK Kommunene Bedriftene
25 C4-4 C4-5 C4-6	Motivere transportnæringen til bruk av kjøretøy med høy miljøstandard		DL	Transport- selskap NFK
26 C4-11	Oppfordre kommuner og andre større innkjøpere til å stille miljøkrav som tildelingskriterium ved anskaffelser	2018-	Kommuner, DL	
27 C4-4	Vurdere behov for og eventuelt etablere flere ladestasjoner for el-bil	2019	Kommuner	Bilutleie
28 D8-2	Sikre og markedsføre trygge sykkelruter langs bil- og landevei.	2019 -	Vegvesenet NFK Kommuner	DL
29	Vurdere pilot på e-sykkelutleie med sykkeldrop	2019-2020	DL -	Bedrifter
30	Motivere til etablering av pilot på el-bilutleie i Lofoten og på Evenes	2019	DL	Bilutleie

Fokus cruise, regulering og koordinering:				
31	Være aktiv pådriver for etablering av cruisepolitikk for Lofoten som vurderer <ul style="list-style-type: none"> - Felles årlig tak på antall anløp totalt i Lofoten - Koordinering av trafikk av gjester på land - Følge opp samarbeid om miljøvennlige cruisehavner - Påvirker politiske beslutninger om krav til utslipp 	2019	DL	Kommunene Cruise-nettverk Transport-selskaper Havnesjefer
32	Innhente og gjennomføre analyser	2018-2022	DL	Nforsk, NFK + Vestlandsforskning
C4-12	- Identifisere utfordringer og muligheter knyttet til klimaendringer gjennom i off. dok. + deltakelse i forskningsprosjektet Clim-Tour			
C4-5	- Dokumentere energiforbruk i kWt pr. gjestedøgn		DL	
C4-7	- Dokumentere vannkvalitet og vannforbruk		DL	Kommunene

Hovedområde 3: Sikre Lofotens omdømme blant gjester og lokalsamfunn, og gjøre det lett for gjest å handle i tråd med bærekraftsprinsippene

Tiltak Kriterium	Innhold	Tids-ramme	Aktuelle ansvarlige	Medvirkende
33	Bygge en ekte merkevare basert på et levende Lofoten (Pågående merkevareprosjekt)	2017-2019	DL og SALT	Lokal-befolkning
34	(sees sammen med besøksforvaltning) Utvikle og iverksette	2018-2019	DL	NFK medlemmer kommuner LAS transport-selskap + Vegvesenet Lofoten turlag Friluftsrådet
D5-1	kommunikasjonsplan som inkluderer			
D5-2	hva, hvor, når og type plattform for kommunikasjon med, og informasjon til, gjester (inkludert markedsføring), medlemmer, kommuner og lokalbefolkning om			
C3-4	- Tilrettelegging i natur og parkering - Service og sanitæranlegg + renovasjon			
C3-4	- Sikkerhet - Bekledning, «What to wear in Lofoten»			
C3-4	- Opplevelser - Allemannsrettens rettigheter og plikter inkludert Lofotvettreglene (Code of conduct) og evt. Friluftsforskrift for Lofoten			
D8-3	- Regler og god praksis innenfor fisketurismen, jakt og annet fiske			

	<ul style="list-style-type: none"> - Universelt utforma tilrettelagte virksomheter/produkter - Synliggjøre iverksatte tiltak som gjør reisemålet bedre og mer bærekraftig - Synliggjøre ringvirkninger som reiselivet tilfører (samferdsel, aktiviteter, tjenestetilbud, kultur etc) 			
35 D6-2 D7-2	Utvikle e-læringskurs i «Lofotvertskap» for ansatte, sesongansatte, AirBnB-verter og andre aktører.	2018-2019	DL + Lofoten reiselivs-fagskole	
36 D5-2	<p>Involvere lokalbefolkningen, fritidsboligeiere og besøkende gjennom</p> <ul style="list-style-type: none"> - Arrangere folkemøter og motivere til å gi innspill og ta del i arbeid med tiltak (skilting, merking, strandrydding, holdningsarbeid etc) - Etablere kontaktpunkt i kommunene (reiselivskontakt) hvor lokalbefolkning kan gi tilbakemelding om behov, ris og ros 	2018-2019 2019	DL Kommuner LAS Kommuner	
37 C1-1 C1-2 C2-1 D5-1	Støtte opp om Skrei og bidra i arbeidet med å sikre fiskeri som næring, kulturbærer og attraksjonskraft (inkludert ivaretagelse av kulturlandskap).	2018-2019	DL Skrei	Lofoten Matpark Museer Kommuner + Fiskarlagene Tursitfiske- aktører +
38	Sikre god dialog med tilstøtende næringer			
39	<p>Utrede mulighetene for å ta i bruk smart teknologi for å</p> <ul style="list-style-type: none"> - Innhente informasjon om, og informere gjester - Utrede mulighet for at alle gjester mottar melding på telefonen når de kommer til Lofoten med sentral informasjon og link til DL - Spre viktig informasjon m Lofot-app 	2018-2019	Kommunene (Test-lab Lofoten) NFK (besøksforvaltning)	DL Museum Nord (pågående EU-prosjekt)
40 D6-1 D8-2 10-1 10-2 10-3	<p>Innhente og gjennomføre analyser:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gjennomføre innbyggerundersøkelse som inkluderer fritidsboligeiere - Gjennomføre gjesteundersøkelse hvert 2. år - Søke finansiering og utrede utfordringer og muligheter med AirBnB og lignende tjenester i Lofoten - Gjennomføre bedriftsundersøkelse 	2019 2019 2018- 2019	DL DL Kommunene	Nordlandsforskning og andre

Hovedområde 4: Videreutvikle helårlig reiseliv				
Tiltak Kriterium	Innhold	Tids-ramme	Aktuelle ansvarlige	Med-virkende
41 D7-2 E10-2	Utvikle plan for vekst i lav- og skuldersesong som omhandler opplevelser for hele året (knyttet til kundebehov og produkter som nordlys, foto, mat/matkurs, kultur, Lofotfiske, uvær og storm, guiding osv)	2018- (løpende)	DL	Lofoten reiselivs-fagskole LofotenMat Næringsforeningene
42 D7-2 E10-2	Ta i bruk årshjul i plan for vekst (tiltak 41) og markedsføring for å sikre <ul style="list-style-type: none"> - tilbud av opplevelser hele året - tilgjengelighet gjennom booking motivere medlemmer til å delta i vinterkampanjer etc. koordinering av åpningstider: «Alltid åpent noen steder» <ul style="list-style-type: none"> - informere/synliggjøre åpningstider og når det er stengt - styrke tilbud av organiserte turer/opplevelser med guide 	2018- 2019	DL	Næringsforeningene
43	Strategisk segmentering på pris i takt med andre aktører	Løpende	DL	
44 D8-2	Infrastruktur og sikkerhet <ul style="list-style-type: none"> - Sikre trygge veier og brøyting - Sikre åpne toaletter og avfallshandtering hele året. - Utarbeide flere helårlige fotopunkt langs veiene i Lofoten. - Selge refleksvest til vintergjester. 	2018- 2019	Vegvesenet NFK kommunene LAS	DL
45 D8-2	Transport/kollektivtransport <ul style="list-style-type: none"> - Sikre kollektivtrafikk i lavsesong og høytider som jul og påske. - Koordinere Pick-up av individuelt reisende - Jobbe for å tilby transport med sjåfør - Informere om vanskelige kjøreforhold 	2018- 2019	NFK Transport-selskap DL Bilutleie	DL Taxi
46 E10-4	Motivere til utvikling av lokale produkter og souvenirer inkludert lokal mat og refleksprodukter	Løpende	DL	
47	Utvikle og iverksette tiltak for å integrere sesongansatte i lokalsamfunnet.	2019	Kommunene Pågående steds-utviklings-prosjekter	DL Bedrifter Næringsforeninger
48 D8-2	Innhente og gjennomføre analyser <ul style="list-style-type: none"> - Gjennomføre risikoanalyse for gjester og utarbeide tiltaksplan for å minimere identifisert risiko 		DL	Politi Røde kors

Hovedområde 5: Styrke kompetansen om reiseliv				
Tiltak Kriterium	Innhold	Tids-ramme	Aktuelle ansvarlige	Med-virkende
49 D6-2 D7-1	Iverksette opplæringsprogram for reiselivsansatte og bistå arbeidet med å utvikle og tilby kurs innen <ul style="list-style-type: none"> - e-læringskurs om Lofotvertskap for ansatte, sesongansatte, kommuneansatte og politikere - Miljøledelse og sertifiseringer - Kulturforståelse - Lokal mat og lokale råvarer - Bærekraftig opplevelsesdesign for alle sesonger - Universell utforming - HMS i egen bedrift 	2018-2019	DL i samarbeid med Lofoten reiselivs-fagskole LofotenMat Miljø-fyrtårn	Mimir InnOpp Universitet
50 B-3	Jobbe for sertifiseringsordninger og kvalitetssystemer for attraksjoner, aktivitets- og opplevelsesbedrifter	Løpende	DL i samarbeid med InnOpp, FoU	Reiselivs-fagskole Universitet Arctic guide service Norges guide-forbund
51 D7-1	Fremsnakke reiseliv som fremtidsnæring og mulig yrkesvei for lokal ungdom	Løpende	DL på YoU-messe VGS Lofoten reiselivs-fagskole	
52	Samarbeide med barnehager og skoler om å øke kunnskap og bevisstgjøring om Lofotens natur, kultur, historie og attraksjoner. F.eks. lage foto- og filmkonkurranse og gründercamper	2019	L. reiselivs-fagskole + DL	

Hovedområde 6: Rigue reisemålet for fremtiden				
Tiltak Kriterium	Innhold	Tids-ramme	Aktuelle ansvarlige	Med-virkende
53 D5-1 D5-2	Etablere en interkommunal arena hvor reiselivsnæringa, offentlige aktører (fylkeskommunen, kommunene, friluftsråd, LAS, Statens vegvesen, utdanningstilbydere, FoU osv.), andre næringer, lag og foreninger og lokalsamfunn samarbeider om tiltak i handlingsplanen.	2018	DL, kommunene og NFK	Alle aktuelle aktører og tilstøtende næringer
54 B3	Øke medlemsmassen i DL gjennom å <ul style="list-style-type: none"> - synliggjøre fordelene ved medlemskap - synliggjøre mindre aktører i markedsføring - kartlegge potensielle medlemmer innenfor og utenfor næringa og gå i dialog - Vurdere annen finansieringsmodell enn dagens 	Løpende	DL	
55 D5-2	Bidra i arbeidet med å jobbe frem modell for fellesgodefinansiering, inkludert betalingsløsninger og fordeling av ansvar.	2019	DL, NFK, kommuner	
56 B-1	Oppdatere reiselivsstrategien hvert tredje år med årlig orientering i kommunestyrene	Årlig	DL	
57 A1 B2	Bidra til at kommunene tar i bruk eksisterende kunnskap om natur, kultur og miljø fremkommet gjennom bærekraftig reisemålsutvikling i kommunalt planarbeid	2018-2020		Kommunene
58 B-2	Halvårlig orientering om strategien og bærekraftig reisemålsutvikling for medlemmer	To g. i året	DL	
59	Beslutte plan for arbeid med bærekraftig reiselivsutvikling etter at Lofoten har kvalifisert for merket med tanke på koordinering/tiltaksarbeid, besvaring av årlige indikatorer, og remerking hvert 3 år.	2020	DL	Kommunene
60 E9-3 E10-1,2,3	Innhente og gjennomføre analyser <ul style="list-style-type: none"> - Økonomisk og kvalitativ (fasiliteter for lokalbefolkning) ringvirkningsanalyse - Analyser av gjestedøgn, også i fritidsboliger (inngår i gjesteunders) - 	2019 2019	DL DL	
	- Vurdere foresight-prosesser i arbeid med kommuneplan «Hvordan ser reiselivet (og Lofoten) ut om 10 år?»	2018-2020	Kommunene	